

LĂRGIREA ACCESULUI DESCHIS LA INFORMAȚIA DE PROFIL MEDICAL – OBIECTIV STRATEGIC AL BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE MEDICALE

***

Increasing open access to medical information – strategic goal of the Scientific Medical Library

Irina GANGAN

Biblioteca Științifică Medicală USMF „Nicolae Testemițanu”

ABSTRACT: *The free exchange of scientific and medical information can play an important role in developing of the country. Access to information is critical to advancing science and promoting healthy people and knowledge is indispensable in making informed decisions in health care, education, and research. As new models of scholarly communication emerge, the Scientific Medical Library has responded by developing and supporting new methods of providing access to information and by creating new publishing support services. The Library started to create an Institutional Repository designed to capture the scholarly output of the State Medical and Pharmaceutical University „Nicolae Testemițanu” of Moldova and to maximize the research impact of this output. The Scientific Medical Library has been key player in promoting, developing and supporting open access publishing initiatives and services in medical higher education and for whole medical community of Republic of Moldova.*

Dezvoltarea economică a unei țări depinde în mare măsură de puterea sa științifică și capacitatea de a rezolva probleme în domeniul de importanță majoră, cum ar fi sănătatea publică, managementul de mediu, sau progresul industrial. Știința este o pârgă a ascensiunii și progresului unui stat. Dezvoltarea științei autohtone, inclusiv în domeniul medicinei, constituie garantul succesului nostru în aderarea la structurile europene.

Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” contribuie esențial la dezvoltarea științei medicale în Republica Moldova. USMF dispune de un potențial științific reprezentativ: 549 doctori în științe medicale, 146 doctori habilitați, 137 cercetători științifici, 181 doctoranzi. O fructuoasă activitate științifică de profil este desfășurată în cadrul centrelor științifice, laboratoarelor științifice, Asociațiilor științifice specializate (Asociația Urologilor, Asociația Chirurgilor, Asociația Pediatriilor), precum și Asociației Științifice a Studenților și Rezidenților.

An de an se efectuează cercetări științifice în direcții strategice precum biomedicina, farmaceutica, sănătatea publică, stomatologia. USMF participă la numeroase proiecte de cercetări științifice instituționale, naționale, internaționale, proiecte pentru tineri cercetători, diverse proiecte de inovare și transfer tehnologic.

Cercetătorii științifici studiază și implementează în practica medicală noi metode de diagnostic, tratament și profilaxie, noi produse medicamentoase pentru care obțin brevete de invenții și certificate de inovații. Întreaga activitate de cercetare a Universității contribuie la eficientizarea sistemului de sănătate în general, al cărui scop este ameliorarea sănătății populației Republicii Moldova.

La baza tuturor activităților de cercetare științifică în medicină, ca și în alte domenii, este în primul rând INFORMAȚIA ȘTIINȚIFICĂ, accesul la rezultatele studiilor științifice și clinice, comunicarea științifică, cu alte cuvinte partajarea cunoașterii constituie motorul pentru progresul științific.

Se știe că medicina este un domeniu dinamic, în care în fiecare an se reînnoiesc datele despre etiopatogenia maladiilor, se perfecționează metodele de diagnostic și de tratament, apar noi remedii medicamentoase. În aceste condiții accesul liber către informația științifică de calitate de ultimă oră este vital pentru domeniul medicinei și farmaceuticii.

Conceptul de Acces Deschis la rezultatele cercetărilor s-a răspândit larg în comunitatea științifică internațională.

Aplicat asupra domeniului medicinei, accesul deschis la rezultatele cercetărilor este adesea echivalent cu stabilirea unui diagnostic corect și prescrierea unui tratament eficient. Cu alte cuvinte *Accesul Deschis la informații în medicină salvează vieți*. Peter Murray-Rust, cercetător științific la Universitatea din Cambridge, susține această idee, subliniind că „*Accesul închis, limitat la informații înseamnă că oamenii vor muri (Closed*

access means people die)” [4]. În cazul în care medicii practicieni nu au acces la literatura de specialitate corespunzătoare, nu sunt la curent cu ultimele realizări în domeniu, atunci ei pot lua decizii incorecte (diagnosticare greșită, tratament necorespunzător etc.), ceea ce înseamnă că unii pacienți pot deceda. „Deci, soldul este: Dacă dorim un sistem de publicare cu acces închis, atunci trebuie să acceptăm faptul că prețul este viața oamenilor” [4].

Informația este seva vitală a practicii medicale, consideră Hooman Momen reprezentant al Organizației Mondiale a Sănătății, care declară că "Sănătatea (medicina) este, probabil, zona celei mai intense cereri pentru acces mai larg la informații științifice și tehnice, în mare parte pentru că eșecul în obținerea lui poate fi literalmente fatal" [5]. Optimizarea comunicării științifice, o mai bună informare în sistemul de sănătate înseamnă asistență medicală mai bună, medicamente mai eficiente, oameni mai sănătoși.

Biblioteca Științifică Medicală, centru specializat de informare și documentare, are drept scop asigurarea documentară și informațională a proceselor de studiu, cercetare și practică medicală, contribuind astfel și la dezvoltarea științei medicale din Republica Moldova.

Una din direcțiile prioritare ale Bibliotecii este facilitarea și extinderea accesului utilizatorilor la resursele informaționale electronice medicale. Grație parteneriatului cu bibliotecile din Carolina de Nord, Biblioteca Științifică Medicală beneficiază de acces gratuit pentru utilizatorii săi la baze de date de profil medical și farmaceutic. La acestea pot fi adăugate și bazele de date abonate prin intermediul consorțiului „Resurse Electronice pentru Moldova”. Astfel medicii și cercetătorii științifici au acces gratuit, full-text la o multitudine de reviste științifice medicale. În cazul dat dezavantajul este prețul mare pentru abonament și anumite riscuri – de exemplu editorii își pot schimba politicile de acces, oferind acces doar la rezumatul articolelor sau oferă cu întârziere accesul la rezultatele cercetărilor recente.

De asemenea Biblioteca Științifică Medicală beneficiază de acces gratuit la o serie de baze de date de profil medical prin intermediul unor proiecte instituite de Organizația Mondială a Sănătății pentru țările în curs de dezvoltare (de ex. Programul HINARI). Listele țărilor eligibile pentru acces gratuit se bazează pe venitul național brut (VNB) pe cap de locuitor (cifrele Băncii Mondiale). Această ofertă este temporară, recent Biblioteca Științifică Medicală a primit o înștiințare precum că Republica Moldova deja nu mai face parte din lista țărilor eligibile și, începând cu anul 2014, va trebui să achite pentru acces taxa de 1000 dolari anual.

Biblioteca Științifică Medicală întreprinde toate măsurile posibile pentru a facilita accesul utilizatorilor săi la informația medicală. Resursele informaționale electronice în acces deschis au devenit deja un mijloc indispensabil de informare și documentare pentru specialiștii din domeniul medicinei și farmaceuticii. Datorită promovării facilităților Open Access, în ultimii ani se atestă o tendință de creștere a utilizării resurselor informaționale electronice în acces deschis, care vin să completeze golurile informaționale existente în colecția Bibliotecii.

Biblioteca Științifică Medicală susține ideea Accesului Deschis la informația științifică, date și publicații, considerând Accesul Deschis un element important în optimizarea comunicării științifice și totodată o oportunitate pentru diseminarea rezultatelor de cercetare ale cadrelor didactico-științifice ale USMF „Nicolae Testemițanu”.

Accesul la rezultatele studiilor științifice și clinice trebuie să fie disponibil imediat din momentul publicării lor (articole full-text, nu doar rezumatele lor), de oriunde (adică să fie disponibil în Internet, utilizatorul să nu fie obligat să viziteze biblioteca) și pentru orice persoană (medic, cercetător științific, student sau chiar pacient). Accesul Deschis full-text la informații reprezintă un motor pentru dezvoltarea științei și medicinei, pentru ridicarea nivelului de cunoștințe a membrilor comunității medicale din Republica Moldova, ceea ce este o condiție necesară pentru integrarea în spațiul de cercetare național și internațional.

Biblioteca Științifică Medicală și-a asumat un rol-cheie în dezvoltarea și promovarea Accesului Deschis. Pentru asigurarea procesului de studiu cu publicații didactice, a constituit *Biblioteca Electronică Didactică* (pe site-ul Bibliotecii: <http://library.usmf.md>). În prezent *Biblioteca Electronică Didactică* oferă acces full-text la versiunea electronică a 107 publicații în limbile română, rusă și engleză. Biblioteca online dispune de un motor de căutare, care permite efectuarea căutărilor după autor, titlu și limbă. Toate publicațiile din Biblioteca Electronică Didactică aparțin cadrelor didactice ale USMF „Nicolae Testemițanu” și sunt plasate pe site cu permisiunea deținătorilor dreptului de autor (declarație scrisă, cu semnătura titularului). Biblioteca electronică este completată sistematic cu publicații noi, în concordanță cu programele de studiu și la recomandarea cadrelor.

De asemenea, prin intermediul site-ului, în scopul valorificării și promovării potențialului științific al

Universității, Biblioteca asigură accesul online la *Analele științifice ale USMF „Nicolae Testemițanu”* (a. 2008-2011), atât pentru întreaga comunitate medicală din Republica Moldova, cât și din străinătate. La moment dezavantajul este lipsa unui motor de căutare și a unui sistem de indexare, care ar permite efectuarea căutărilor după mai multe criterii.

În viitorul apropiat Biblioteca Științifică Medicală va da startul constituirii Repozitoriului Instituțional USMF „Nicolae Testemițanu”, care să satisfacă nevoile de informare ale tuturor categoriilor de utilizatori de informații științifice medicale. Pași importanți au fost întreprinși deja în această direcție:

1. inițiativa creării Repozitoriului Instituțional a fost înaintată administrației Universității și promovată în rândul creatorilor de lucrări științifice,
2. au fost analizate mai multe soft-uri, destinate constituirii Repozitoriilor instituționale, dintre care a fost selectat și testat softul DSpace,
3. s-a procurat un server performant, care să permită stocarea și prezervarea datelor pe termen lung,
4. s-a constituit grupul de lucru,
5. la moment se lucrează asupra elaborării Regulamentului Repozitoriului Instituțional USMF „Nicolae Testemițanu” și structurii acestuia.

Crearea Repozitoriului Instituțional ar asigura creșterea vizibilității producției științifice a USMF și a prestigiului ei. Pe parcursul anului 2011 colaboratorii Universității au publicat 2054 lucrări științifice, inclusiv 25 monografii, 13 manuale, 22 ghiduri practice și compendii, 46 elaborări metodice, 1336 articole științifice, din care 126 în reviste internaționale, 977 în reviste naționale recenzate, 107 articole în culegeri internaționale și 109 în cele naționale. Au fost susținute 41 de teze de doctor și 5 teze de doctor habilitat. Prin Repozitoriul Instituțional cu Acces Deschis s-ar face mai bine cunoscute numeroasele realizări științifice ale membrilor comunității medicale din Republica Moldova la nivel național și internațional.

Extinderea Accesului Deschis la informația pentru cercetarea științifică medicală se realizează la Biblioteca Științifică Medicală prin instruirea și asistarea utilizatorilor în accesarea informației în Acces Deschis la Centrele de Informare INFOMEDICA. Bibliotecarii informează utilizatorii despre noul model de comunicare științifică - mișcarea Accesului Deschis, despre dezvoltarea Repozitoriilor Instituționale în care ar putea publica rezultatele muncii lor, despre oferta de resurse electronice medicale cu acces deschis etc. Biblioteca Științifică Medicală practică organizarea „Zilei Specialistului” în cadrul instituțiilor medicale din Moldova, activitate care cuprinde o expoziție de publicații medicale, prezentarea serviciilor și resurselor informaționale electronice ale Bibliotecii, demonstrarea bazelor de date de profil medical la care Biblioteca oferă acces, precum și a resurselor electronice cu acces deschis.

Totodată instruirea privind resursele informaționale medicale electronice, inclusiv cu acces deschis, are loc în cadrul cursului *Bazele culturii informaționale*, destinat studenților anului I (toate facultățile) și masteranzilor an. I de la Școala de Management și Sănătate Publică. La USMF studenții chiar din primii ani de studii sunt implicați activ în cercetarea științifică, obligatoriu elaborează anual teze de an și în ultimul an de studii - teze de licență, participă activ în cadrul cercurilor științifice studențești și la Conferințele științifice anuale ale colaboratorilor și studenților USMF „Nicolae Testemițanu”.

Pe lângă cele relatate mai sus, Biblioteca Științifică Medicală informează și promovează ideea Accesului Deschis în cadrul comunității medicale din Republica Moldova prin:

- elaborarea și distribuirea pliantelor cu informații despre Accesul Deschis, beneficiile, avantajele, dezvoltarea Repozitoriilor Instituționale etc.
- elaborarea și distribuirea posterelor despre Accesul Deschis pe toate panourile de informații ale Universității;
- plasarea informațiilor despre mișcarea Open Access pe site-ul Bibliotecii;
- organizarea expozițiilor tematice despre Accesul Deschis la rezultatele cercetărilor;
- chestionarea și interviewarea comunității științifice medicale privind utilizarea resurselor informaționale

electronice cu Acces Deschis;

- organizarea Campaniei de informare privind OA în Săptămâna Accesului Deschis.

Accesul Deschis la informația științifică medicală va avea un efect favorabil asupra sănătății publice, educației pentru sănătate, precum și asupra dezvoltării economice a țării noastre. Rezumând, putem spune că Accesul Deschis la rezultatele cercetărilor științifice este extrem de important, mai ales în medicină, unde accesul în timp util la informația necesară poate salva sau îmbunătăți viața cuiva.

Referințe bibliografice:

1. Canessa, E. and Zennaro, M. Science Dissemination using Open Acces (2008). [Accesat la 12 septembrie 2012] Disponibil la: <http://sdu.ictp.it/openaccess/book.html>
2. Declarația asociației bibliotecarilor din Republica Moldova privind Accesul Deschis la informație. *Buletin ABRM*. 2010, nr. 2(12), p. 65.
3. Lynch, Clifford. Institutional repositories: Essential infrastructure for scholarship in the digital age. *ARL Bimonthly Report*, 226. [Accesat la 2 mai 2012] Disponibil la: <http://www.arl.org/newsltr/226/ir.html>
4. Murray-Rust, Peter. Open Access saves lives. [Accesat la 25 august 2012] Disponibil la: <http://blogs.ch.cam.ac.uk/pmr/2011/10/24/open-access-saves-lives/>
5. Momen H. Equitable access to scientific and technical information for health. *Bulletin of the World Health Organization*. 2003, Vol. 81, nr. 10, p. 700. [Accesat la 25 august 2012] Disponibil la: http://www.scielo.org/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0042-96862003001000003&lng=en
1. Suber, Peter. Open Access Overview. [Accesat la 2 mai 2012] Disponibil la: <http://www.earlham.edu/~petres/fos/overview.htm>
2. Suber, Peter. Removing the barriers to research: An introduction to open access for librarians. *College & Research Libraries News*, 64, p. 92-94. [Accesat la 2 mai 2012] Disponibil la: <http://www.earlham.edu/~peters/writing/acrl.htm>
3. Țurcan, N. Accesul deschis – un nou model de acces la informație și cunoaștere. *Bibliopolis*. 2011, nr. 1, p. 9-17.
4. <http://eifloamoldova.wordpress.com/>
5. <http://openaccessweek.org>